

Jadid

adabiy, ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy haftalik gazeta

FALAKIYOT

O'ZBEKISTONDA ASTRONOMIYA:

RENESSANDAN RENESSANSGACHA

Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning: "Xalqimizning ulug'vor qudrati jo'sh urgan hozirgi zamonda O'zbekistonda yangi bir uyg'onish – Uchinchi Renessans davriga poydevor yaratilmoqda, desak, ayni haqiqat bo'ladi", degan so'zlari barchamizni bu harakatga astoydil yondoshishga da'vat etadi.

E'tiboringizga havola etilayotgan maqolada buyuk uyg'onishlar davri Renessanslarning ro'y berishida ma'rifatli hukmdor-metsenatlarning qadimda va bugungi kundagi roliga astronomiya fani misolida to'xtalib o'tmoqchimiz.

Astronomiya boshqa ilm-fan sohalarini kabi o'zining taraqqiyotida gurkirab rivojlanish hamda turg'unlik davrlarini boshidan kechirgan. Samo sirlarini o'rganishga qaratilgan fanning navbatdagi yuksalish davri milodiy IX asrda Bag'dodda boshlangan. Mashhur "Ming bir kecha" ertaklarining qahramoni Horun ar-Rashid o'g'li Abdullohni Xurosonga hokim etib tayinlaydi. Tabiatni ilm-fan metsenati (homiyi) bo'lgan Abdulloh viloyatning poytaxti Marv shahrida zamonasining iste'dodli

olimlarini to'plab, ilmiy markaz tashkil etgan. Bular orasida Muhammad Xorazmiy va Ahmad Farg'oniylar ham bo'lgan.

U 809-yili Bag'dodga qaytib, taxtga xalifa al-Ma'mun nomi bilan o'tiradi. Al-Ma'mun Bayt ul-Hikma ("Donishmandlar uyi")ni tuzib ilm-fanni, ayniqsa, astronomiyani rivojlantirishga ulkan hissa qo'shgan. Bayt ul-Hikmaning dong'ini dunyoga yoyishda eng salmoqli rolni aynan bizning vatandoshlarimiz Xorazmiy va Farg'oniylar o'ynagan.

Lekin biz buyuk bobokalonlarimizning ijodi haqida gapirganimizda, ilmiy merosini o'rganishga qaratilgan anjumanlar o'tkazganimizda negadir ijodiy ishlarini amalga oshirishda ularga sharoit yaratib bergan, zamonaning dolzarb masalalarini yechishni vazifa qilib qo'ygan va bu jarayonni moliyaviy ta'minlagan metsenat-hukmdorlarni umuman esga olmaymiz. Masalan, 827-yili Sanjar cho'lida Yer meridianining bir gradusini o'lchash orqali sayyoramizning o'lchamlarini

aniqlash masalasi astronomlar oldiga shaxsan xalifa al Ma'mun tomonidan qo'yilgan. Chunki karvon va dengiz yo'llaridan yurib mamlakat iqtisodiyotida o'ta muhim bo'lgan savdo-sotiq ishlarini yo'lga qo'yish uchun Yerning o'lchamlarini, turli o'lkalari va shaharlar orasidagi masofalarni aniq bilish taqozo etilardi.

(Davomi 2-sahifada.)

FAN RAVNAQI

MATEMATIKA – HAQIQAT DEMAK!

O'tkir ROZIQOV, akademik

"Matematika fanining tamal toshini al-Xorazmiy, Ahmad Farg'oni, Abu Rayhon Beruniy kabi ulug' bobolarimiz qo'ygan", – degan edi Prezidentimiz V.I.Romanovskiy nomidagi matematika institutiga tashrif buyurib, uning faoliyati bilan tanishganida.

Mamlakatimizda ilm-fan, xususan, matematika rivojiga jiddiy e'tibor qaratilmoqda. Buning natijasi turli sohalarida yangi texnologiyalar tatbiq etilishi, o'quvchi va talabalarining xalqaro fan olimpiadalardagi yutuqlari, yetuk olimlarimizning xorijdagi ilmiy doiralarda obro'-e'tibori oshib borayotgani bilan ham izohlanadi.

O'zbekiston Fanlar akademiyasining V.I.Romanovskiy nomidagi matematika instituti direktori o'rinbosari, Gibbs o'lchovlari nazariyasiga salmoqli hissa qo'shgan va matematik biologiyada o'z nazariyasini yaratgan ulkan olim, akademik O'tkir ROZIQOV bilan suhbatimiz shu mavzuda bo'ldi.

– O'tkir aka, Prezidentimizning 2017-yil 17-fevraldagi "Fanlar akademiyasi faoliyati, ilmiy-tadqiqot ishlarini tashkil etish, boshqarish va moliyalashtirishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga muvofiq O'zbekiston Milliy universiteti huzuridagi Matematika instituti Fanlar akademiyasi tarkibida qayta tashkil etildi. O'tgan yillar davomida institut tomonidan qanday muhim ishlar amalga oshirildi?

– Prezidentimizning 2019-yil 9-iyuldagi "Matematika ta'limi va fanlarini yanada rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasining V.I.Romanovskiy nomidagi Matematika instituti faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi hamda 2020-yil 7-maydagi "Matematika sohasidagi ta'lim sifatini oshirish va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlari bizga dasturilamal bo'lib xizmat qildi. Bu qarorlar ijrosida ilm-fan ahliga katta e'tiborni his qildik.

Haqiqatdan ham 2017-yildan boshlab matematika fani va ta'limini yanada rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar yaratila boshlandi.

(Davomi 3-sahifada.)

TARAQQIYOT

"RAQAMLI O'ZBEKISTON" qanday amalga oshiriladi?

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar ijtimoiy hayotning barcha sohalariga jadal kirib boryapti. Mamlakatimizda raqamlashtirish borasida keng ko'lami ishlar amalga oshirilmoqda. Davlatimiz rahbarining 2019 yil 20 noyabrda dasturiy mahsulotlar va axborot texnologiyalari texnologik parki zamonaviy majmuasi qurilishiga tamal toshi qo'ygani, sohada yetuk mutaxassislar tayyorlash uchun zamonaviy sharoitlar yaratilayotgani ham shular jumlasidandir.

(Davomi 3-sahifada.)

TAASSUROT

"MEN SURONLI HAYOTIMDAN ROZIMAN, ROZI..."

"Bugungi kunda har birimiz amalda Vatan himoyachisi bo'lishimiz, yoshlarimizni ham shu ruhda kamol toptirishimiz zarur"

Sh.M.MIRZIYOEV

Davlatimiz Rahbari, Qurolli Kuchlar Oliy Bosh Qo'mondoni Shavkat Mirziyoyev joriy yilning 1-mart kuni Urganchdagi Jaloliddin Manguberdi nomli harbiy-akademik litseyga tashrifi chog'ida shu kabi ta'lim maskanlarining ahamiyati va mas'uliyati haqida alohida to'xtalib, eng sharafli kasb etayotgan harbiy o'quv muassasalari murabbiylari va mas'ullari zimmasiga zalvorli vazifalarni yuklaydi. Mamlakat daxlsizligiga javobgar shaxs bo'lib ulg'ayajak o'quvchilarga barcha jabhada, hatto aniq fanlar mag'zida ham Vatanga sadoqat, mehr-u muhabbat tuyg'ularini singdirish kun tartibida turibdi. Shunga ko'ra, taalluqli maktablar darslik va qo'llanmalargagina suyanib qolmasdan, balki yurtimizning ziyolilari, ijodkor-u san'atkorlari, taniqli vakillari ham yosh harbiylar bilan muntazam uchrashib, vatanparvarlik tuyg'usini shakllantiradigan hayotiy hikoyalari, ijod namunalari vositasida noan'anaviy saboqlarni yo'lga qo'ymoqda.

Bu yil Farg'ona shahridagi "Temurbeklar maktabi"da Sohibqiron Amir Temur tavalludi

kuni bir guruh adabiyot va san'at vakillari, Mudofaa vazirligi huzuridagi Jamoatchilik kengashi a'zolari hamda generallar, ofitserlar, harbiy xizmatchilar ishtirokida nishonlandi.

"Sovet davrida Farg'ona shahrining Frunze (!) massivida Suvorov (!) nomli harbiy maktab bo'lardi. Bu muassasada asosan boshqa millat vakillari o'qir, ularning aksariyati tirik yetim, tarbiyasi og'ir bolalar edi. Shu ko'chadan o'tib qolsangiz, doim dag'dag'a, shovqin-suron aralash yig'i tovushlari ko'ngilni g'ash qilardi. Ba'zan yuz-ko'zi ko'kargan o'smirlar ranjara oralab "Дяденька, дай закурит, дай хлеба..." deb yolvorardi. Bu maktab aslida ta'lim maskani emas, jazo o'tash koloniyasini eslatardi", deydi Sharqiy harbiy okrug qo'mondoni o'rinbosari, polkovnik Shuhrat Abdullayev.

"Temurbeklar maktabi"ning bugungi qiyofasi bu sohada olib borilayotgan ulkan o'zgarishlarning ko'zgusi desak, mubolag'a

bo'lmaydi. Maskan sharafli nomiga munosib ko'rinish kasb etib, zamonaviy texnologiyalar ta'minoti barobarida o'z tarix muzeyi, kutubxonasi, sport zali, mashq maydoni va muhtasham tadbirlar zaliga ega.

Tadbir Farg'ona garnizoni harbiy orkestri tomonidan ijro etilgan Davlat madhiyasi bilan boshlanib, Qurolli Kuchlar Oliy Bosh Qo'mondoni Shavkat Mirziyoyevning harbiylar bilan uchrashuvlariga oid videorolik namoyishi bilan davom etdi. Shundan so'ng mudofaa vaziri o'rinbosari general-mayor Hamdam Qarshiyev so'z olib, "Armiya bilan xalq – bir tan-u bir jon" shiori bugun hayotimizda to'laqonli o'z aksini topayotganini ushbu tadbir ham tasdiqlayotganini e'tirof qildi. O'zbekiston xalq shoiri Mahmud Toir, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi To'lqin Hayit, Yozuvchilar uyushmasi raisi o'rinbosari Minhoddin Mirzo, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi, kinorejissor Hilol Nasimovlarning chiqishlari maktab o'quvchilari va murabbiylari tomonidan qizg'in kutib olindi. Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi hamda Yozuvchilar uyushmasi tomonidan maktab kutubxonasiga 600 dona badiiy kitob topshirildi. O'zbekis-

tonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimlari, shoirlar Zulfiya Mo'minova, Bobur Bobomurod va Farg'ot Xudoyqulovlar ona Vatanni madh etuvchi she'rilaridan namunalari o'qib, muxlislarni qiziqtirgan savollarga javob berishdi.

Badiiy qismida O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artist Mehridin Rahmatov ijro etgan culton Jaloliddin monologi farg'onalik san'atkorlar qo'shiqlariga ulanib ketdi.

Uchrashuv yakunida maktab jamoasi vakillari mehmonlarga tashrif uchun minnatdorlik bildirib, bunday tadbirlar tez-tez o'tkazib turilishi nafaqat o'quvchilarga, o'qituvchilarga ham ko'tarinki ruh hamda shijoat bag'ishlashini alohida qayd etishdi.

Tadbir yakunlanib, poytaxtga qaytarkanmiz, kamol topayotgan yosh harbiylarning aql-u zakovati, ustozlarning fidoyiligidan biz ham ilhomlanib, el-u yurt osoyishtaligi yo'lida xolis xizmatimizni sidqidildan davom ettirishga, davrga hamnafas ijodiy izlanishga qaror berdik.

Qamchiq dovoniga chiqarkanmiz, avtulozdagi hamrohlar zahmatkash san'atkor Tohir Saidovdan Abdulla Oripovning "Sohibqiron" dramasi Amir Temur monologini yana bir bor o'qib berishini so'rashdi.

"Farzandlarga, Nabiralarga...
Garchi qolib ketayotir qancha niyatim,
Men suronli hayotimdan roziman, rozi...
Buyuk davlat barpo etdim,
Tangranga shukur,
Qo'riqlangiz,
uni Sizga qoldirmoqdaman!"

Iqbol MIRZO

